

Dediščina Vegovega časa

The Heritage of Vega's Time

Dr. Matija Žargi*

Narodni muzej Slovenije
Prešernova 20
1000 Ljubljana

Povzetek

Avtor v svojem prispevku predstavlja gradivo, ki posredno ali neposredno spominja na čas Jurija Vege. Najprej predstavlja t.i. terezijanske mere iz leta 1756, ki so ostale v avstrijski monarhiji v veljavi še dobrih osemdeset let po Vegovem prizadevanju za uvedbo decimalnega merskega sistema leta 1800. Nato piše o oborožitvi tistega časa in doslej pri nas neobjavljenih upodobitvah bojišč, kjer je Vega odločilno pripomogel k zmagam avstrijske vojske: Beograd (1789), Fort Louis (1793), Mannheim (1795). Svoj prispevek na podlagi arhivskega gradiva zaključuje z nekaterimi novimi podatki iz življenja Jurija Vege in predstavlja osnutek njegovega baronskega grba iz leta 1800.

Abstract

Materials indirectly or directly reminiscent of Jurij Vega's time are presented in the paper. First, the so called Theresian measures from 1756, which remained in use in the Austrian monarchy well-over 80 years after Vega's attempts in 1800 to introduce a decimal metric system, are shown. Furthermore, weaponry of the time and depictions of those battlefields, where Vega contributed decisively to the victories of the Austrian army, i.e. Fort Belgrade (1789), Fort Louis (1793), Mannheim (1795), unpublished in Slovenia so far, are presented. The paper concludes with an appendix based on archive materials, containing hitherto unknown biographical facts about Jurij Vega and a sketch of his coat of arms of a baron from 1800.

*matija.zargi@nms.si

Na čas Jurija Vege spominjajo nekateri predmeti in upodobitve bojišč, kjer je mnogokrat odločilno pripomogel k zmagam avstrijske vojske. Poleg muzejskega gradiva se bom v svojem prispevku večinoma omejil le na doslej pri nas neobjavljene upodobitve bojišč.¹ Za nas bi bil izjemno zanimiv njegov doslej neznan oljni portret, ki ga je leta 1801 naslikal dunajski slikar Peter Wolf, leta 1903 pa ga je pridobil Vojnozgodovinski muzej na Dunaju.² Žal ga ta muzej ali katera druga institucija ne hrani več. Po podatkih, ki sem jih iz muzeja pred kratkim prejel, je razvidno, da so portret leta 1934 dolgoročno posodili vojaški akademiji v Dunajskem Novem mestu, vendar je postal žrtev druge svetovne vojne. Podobno usoda sta tik po koncu prve svetovne vojne doživela znamenita Vegova možnarja, ko sta bila skupaj z ostalim gradivom iz nekdanje topničarske dvorane odtujena. Kljub temu je iz njegovega časa ohranjenega kar nekaj gradiva, ki posredno izpričuje Vegovo znanstveno in vojaško udejstvovanje.

Vega se je med drugim leta 1800 zavzemal za uvedbo decimalnega merskega sistema v avstrijski monarhiji, ki ga je Francija uvedla že pet let prej. Tega leta je izšla prva Vegova razprava o novem dolžinskem in utežnem merskem sistemu. Druga razprava je izšla šele leto po njegovi smrti, leta 1803. Vendar njegova prizadevanja v konservativni monarhiji niso obrodila sadov. Še naprej so veljale t.i. terezijanske mere. Cesarica Marija Terezija je namreč poleg drugih reform v monarhiji hotela odpraviti veliko zmešnjavo pri načinu merjenja. Zato je najprej zahtevala definiranje novih mer in nato fizično predstavitev vsem uporabnikom. To nalogo je leta 1756 zaupala odličnemu strokovnjaku, dunajskemu univerzitetnemu profesorju za matematiko, astronomijo in eksperimentalno fiziko, patru dr. Josefu Franzu. Na osnovi Franzovih izhodišč in pod njegovim vodstvom so istega leta izdelali skupine prototipnih mer. Marija Terezija je nato 14. julija 1756 izdala dekret, s katerim je z veljavnostjo 1. novembra istega leta uzakonila nove poenotene mere. 23. avgusta 1777 je izdala še patent o cementiranju. Prototipe oziroma normale ali etalone so razdelili vsem glavnim mestom avstrijskih dežel, ki so morali imeti glavni urad za cementiranje in še enajst podružničnih uradov z overovljenimi delovnimi normami za vse predpisane mere. Ljubljanski magistrat je po uvedbi novega merskega sistema v monarhiji, uzakonjenem leta 1871 in uvedenem 1872, prototipe podaril muzeju, saj jih ni več potreboval.³ Tako Narodni muzej Slovenije danes hrani naslednje:

- (1) Prototip za dunajsko klaftra (Orgya) in vatel (Ulna). Klaftra meri en meter in 896,35 centimetrov in vatel 777,36 centimetrov (slika 1).

¹Razen ene namenoma nisem uporabil grafičnih upodobitev Vegovih bojišč, ki jih je po Evropi vestno zbral Jože Povšič v *Bibliografiji Jurija Vege*, Ljubljana 1974, slikovne priloge.

²*Katalog des K. u. K. Heeresmuseums*, Wien 1903, str. 408, 409, *Mitteilungen des K. u. K. Heeresmuseums*, 2. Heft, Wien 1903, str. IX, št. 5, inv. št. B 1486.

³Inventarna knjiga Narodnega muzeja Slovenije, št. N 6813 – N 6816, N 6818 – N 6819.

- (2) Prototip votle mere za suhe stvari predstavlja dunajski vagan ali mernik (Metzen – Modius). Mernik je 61,49 litra. K tej normali pripada še prototip za četrt in polovico mernika.
- (3) Prototipe za pol, četrt in osmino bokala. Bokal je 1,4 litra.
- (4) Prototip za stot (Centum Libras). Stot je sto funtov in tehta 56 kilogramov.
- (5) Univerzalni prototip (Quadrantal) v obliki kocke. Robovi kocke so dolgi en dunajski čevelj, masa v kocko nalite čiste vode je točno šestinpetdeset dunajskih funtov. S pomočjo quadrantala je bilo mogoče določiti tudi dunajski mernik, vedro in bokal (slika 2).⁴

V nadaljevanju bomo spremljali Vego kot prizadevnega in neustrašnega vojaka. Ne da bi na tem mestu ponavljal že večkrat objavljene zasluge pri vojaškem udejstvovanju Jurija Vege in izumu daljnosežnega šestdesetfuntnega strelnega možnarja, je potrebno na podlagi gradiva v Narodnem muzeju Slovenije, ki hrani največjo zbirko orožja in bojne opreme pri nas, na kratko omeniti še tipično oborožitev avstrijske vojske v drugi polovici 18. in začetku 19. stoletja.

Preden spregovorimo o oborožitvi drugih rodov avstrijske armade, omenimo tri zanimive bronaste poljske topove kranjskih deželnih stanov (slika 3). Vsak je označen z imenom: Le Bon, Venus in Theophile in z grbom dežele Kranjske (slika 4). Top Le Bon iz druge polovice 18. stoletja je dolg 85 cm, kaliber je 17,7 cm in tehta 525 funtov. Druga dva, Venus in Theophile, so deželni stanovi naročili leta 1766 oziroma 1779 pri strasbourškem izdelovalcu topov Jeanu Baptistu Darteinu. Od prvega topa, za katerega bi lahko domnevali, da je bil prav tako ulit v Strasbourgu, se malenkostno razlikujeta v dolžini cevi. Topove so stanovi hranili v orožarni na Ljubljanskem gradu. Mestna uprava je hotela leta 1782 preseliti odročno skladišče smodnika z grajskega griča bliže mestu in obenem prodati v smodnišnici shranjenih dvanajst starejših nerabnih topov deželnih stanov. Stanovi te namere mestni upravi niso dovolili, ker so menili, da vsi topovi še vedno služijo svojemu namenu.⁵

Vsi rodovi vojske so bili opremljeni s puškami in pištolami na kremen, ki so se uveljavile že v 17. stoletju ter so bile z nekaterimi izboljšavami v rabi do tridesetih let 19. stoletja, ko se je uveljavil perkusijski mehanizem različnih sistemov. Pri strelnem orožju z netilnim mehanizmom na kremen je v prvotnih izvedbah ponvica še imela pokrov, ločen od vžigala, kasneje sta se ta dva dela združila. Petelin ima v čeljustih kremen. Poznamo več različic mehanizmov na kremen: baltski, španski (miquelet) in francoski, ki je najpogostejši.⁶

⁴Martin Sever, *Meroslovje na Slovenskem I*, Ljubljana 1992, str. 40–43.

⁵Ferdinand Tancik, *Topništvo in njegov razvoj v Sloveniji*, tipkopis, Ljubljana 1966 str. 192.

⁶Igor Ravbar, *Vrste orožja in posebnosti konserviranja*, Argo 39/1, Ljubljana 1996, str. 181.

Kot je bil pomemben Vegov izum daljnosežnega strelnega možnarja, je bil za pešce pomemben izum repetirne zračne puške sistema Girardoni, ki je Vego spremljala po vseh bojiščih (slika 5). Puškar Bartolomeo Girardoni se je rodil leta 1744 v Cortini d' Ampezzo in umrl leta 1799 na Dunaju. Girardoni je na Dunaju predstavil prototip repetirne zračne puške, s katero je bilo mogoče brez polnjenja izstreliti dvanajst svinčenih nabojev, z dometom sto metrov. Njegova predstavitev je v najvišjih vojaških krogih naletela na ugoden odziv in dobil je naročilo. Da bi izvedel vojaško naročilo, se je Girardoni za kratek čas vrnil v rodno Cortino. Kmalu se je s svojo ženo in z asistentom Francescom Collijem vrnil na Dunaj. S pomočjo Collija in še dveh delavcev je med letoma 1780 in 1784 izdelal 274 zračnih pušk, ki jim je dodal konični rezervoar za komprimiran zrak, ki so ga polnili s posebno tlačilko. Med letoma 1785 in 1787 je iz njegove delavnice prišlo sedemsto pušk. Girardonijeve repetirne zračne puške so nesle 75–120 metrov daleč, s hitrostjo okoli tristo metrov na sekundo. Uporabljale so jih gibljive tirolske enote lovcev in ostrostrelci, zlasti v bitkah s Turki pri Beogradu v letih 1788 in 1789 in pozneje v bitkah v Porrenju. Po Girardonijevi smrti so repetirne zračne puške izdelovali tudi drugi, zlasti dunajski mojstri Schembor, Contriner idr.⁷

Kot velja za strelno orožje, so bile vse vojaške enote opremljene tudi s hladnim orožjem, kot so palaši, spade in huzarske sablje. O Vegovem junaštvu v tej zvezi govori spričevalo, ki ga je po zavzetju Lauterbourga 18. januarja 1795 podpisalo osem oficirjev. Njihove podpise je 21. februarja istega leta overovil generalmajor Funk. Takole piše v slovenskem prevodu: „Tukaj je več dni, dokler niso prišla nova povelja, Vega tako izvrstno poveljeval, da je preprečil vse nereda, ki so ob takih prilikah običajni. To je dosegel s tem, da je v zavzetem mestu štirinajst ur neprestano z mečem v roki sam vodil patrolje ter različne enote, ki so silile v mesto, kjer niso imele kaj iskati, in jih v trenutku zapodil ven.“⁸

Toliko na kratko o oborožitvi Vegovega časa iz zbirke orožja in bojne opreme Narodnega muzeja Slovenije.

Seveda ni mogoče zaobiti vseh bojišč, kjer je Vega sodeloval, in predstaviti doslej večinoma neobjavlje prizore z bojnih polj.

Vegovo bojno življenje se je začelo leta 1789, ko se je kot prostovoljec s činom stotnika pridružil avstrijski vojski pod poveljstvom ostarelega feldmaršala, slavnega Gideona Laudona pri zavzetju Beograda. Tu je prvič v praksi preizkusil svoje teoretično znanje balistike. Boji so potekali v začetku oktobra. Neprestano topniško obstreljevanje je prisililo Turke, da so se 8. oktobra vdali. Potek bitke nam kronološko precej natančno prikazujejo tudi sočasne upodobitve. Zelo zanimiva je časovno prva, sicer že znana, vendar nepobarvana upodobitev vedute Beograda iz

⁷Fred H. Baer, *Napoleon was not afraid of it*, v *Arms and armour Annual*, Illinois s. d., str. 250–257.

⁸Franc Hauptmann, *Jurij Vega, Spomenik ob šeststoletnici začetka Habsburške monarhije na Slovenskem*, Ljubljana 1883, str. 174.

dela avstrijskega vojnega tabora v Zemunu. To je iz srednjeveške utrdbe na Gardoču, ki je služila za opazovalnico, t.i. observatorij. Avgusta leta 1788 jo je naslikal inženirski kapetan Manzini in jo po nekaterih podatkih pozneje pobarval Jurij Vega (slika 6).⁹ Kapetan Manzini je pozneje, že kot inženirski major pl. Manzini, z Vego tesno sodeloval pri zavzetju Fort Louisa leta 1793 in se kot priča zavzetja utrdbe podpisal pod njegovo spričevalo.¹⁰ Laudon je moral pred začetkom obleganja 30. septembra 1789 izdelati načrt obleganja predmestij in Beograda (slika 7). Avstrijske enote je razporedil pred Beogradom. Tisoč korakov od tako imenovanih Evgenovih okopov pri obleganju Beograda leta 1717 so bile razporejene topniške enote, opremljene s topovi, havbicami in možnarji, ki so najprej bombardirali predmestji, Vodno in Srbsko mesto. Poveljniški tabor je bil na Dedinjah, tabor topniške rezerve pa blizu aktivnega topništva. Na ustju Save je bil splav s šestimi možnarji.¹¹ Po izdelavi načrta se je 5. oktobra 1789 začelo silovito obleganje. Topništvo je pri obleganju uporabilo 120 štiriindvajsetfuntnih, 18 osemnajstfuntnih, 50 dvanajstfuntnih in 30 šestfuntnih topov, 117 bronastih do stofuntnih možnarjev, 30 železnih možnarjev na kamnite krogle in veliko število havbic. V sedemnajstih urah so naštel 187.000 izstrelkov.¹² Zanimivi sta dve skoraj identični grafični upodobitvi. Prvo, kolorirano, hrani Muzej grada Beograda.¹³ 7. oktobra 1788 jo je naslikal Mark Quirin (slika 8). V ozadju vidimo, kako poteka topniško obstreljevanje Beograda, v ospredju pa je prikazano življenje v glavnem štabu na Dedinjah. Za šotori so z leve naslednji prizori: topničarji stojijo ob topovih, sodih za smodnik in kroglah, druga dva prikazujeta vojake, ki popivajo in se zabavajo z domačinami z razgaljenimi prsmi, zadnji prikazuje ujete Turke in Vlahe. V tako prešerno vzdušje prihajajo prestolonaslednik Franc (poznejši cesar Franc II.) in glavni poveljnik feldmaršal Laudon z generaliteto in adjutantom. Druga upodobitev (slika 9), ki je v zasebni lasti v Ljubljani, je delo istega mojstra in je bila izdana kot letak, se od prve razlikuje v nadrobnostih. Beograd ni več oblegan. Na eni strani avstrijska vojska disciplinirano vstopa v Kalemegdan, na drugi pa se Turki z družinami umikajo proti Donavi in se vkrcavajo na šajke. Prizori v ospredju, to je v glavnem taboru na Dedinjah, so enaki kot v prvem primeru, le da je na skrajni levi tokrat prikazan odrt prašič in domačin, ki posmehljivo Turku ponuja prašičjo glavo. Quirin je prizor najverjetneje narisal 9. oktobra, ko so Avstrijci zasedli kalemegdansko trdnjavo. Na obeh upodobitvah je na spodnjem robu opis prizorišča in okolice s pripombo, da je imel Beograd takrat 25.000 prebivalcev, od tega 2000 žensk, 9000

⁹Muzej grada Beograda, Beograd 2003, str. 102, sl. 102.

¹⁰Landes – Museum im Herzogthume Krain, Zweiter Jahresbericht 1838, *Notizien über Georg Freiherrn v. Vega*, Spezies – Facti, Laibach 1839, str. 29.

¹¹Načrt je kot priloga objavljen v *Vollständige Geschichte von der Belagerung und Einnahme der Festung Belgrad im Jahre 1789*, Prag 1790.

¹²Rudolf von Ortenfeld, Oscar Tauber, *Die Oesterreichische Armee 1700–1867*, Wien s. d. zvezek 5, str. 165.

¹³Muzej grada Beograda, Beograd 2003, str. 102, sl. 103. Muzej hrani še osemnajst načrtov in upodobitev bitke oziroma tik pred njo ter vdaj turške vojske.

deklic in 4000 fantov, da je pri obleganju sodelovalo na avstrijski strani 3700 Srbov, od katerih je bilo tisoč ranjenih, da so Turkom zaplenili 351 bronastih in 10 železnih topov, 34 možnarjev, 30 železnih sabelj, 6000 stotov smodnika in 2500 neulitega svinca, da so jim odvzeli 20 šajk in 45 manjših ladij ter da so sami imeli 289 mrtvih in 732 ranjenih, med katerimi je bilo tudi nekaj oficirjev.

Uradna vdaja je bila 8. oktobra. Tudi ta je bila večkrat upodobljena (slika 10).¹⁴ Na vseh upodobitvah nastopa Laudon s štabnimi in drugimi oficirji ter poveljnik turške vojske Osman paša.

Kako je zmaga odmevala po vsej avstrijski monarhiji, nam pričajo številne upodobitve, hvalnice, gledališke igre, ljudske pesmi¹⁵ in drugi viri tistega časa. Tudi mnogo let pozneje je bil še vedno živ spomin na zadnjo Laudonovo dobljeno bitko. V jugozahodni dvorani Vojnogodovinskega muzeju na Dunaju, ki je poleg slavnostne dvorane v prvem nadstropju, je stropna freska iz leta 1871, ki prikazuje vdajo Turkov. Prikazuje poveljnika turške vojske Osmana pašo, kako 10. oktobra 1789 podpisuje predajo mesta. Na avstrijski strani so upodobljeni feldmaršal Gideon Laudon, artilerijski poveljnik Josef Colloredo, ki bo poveljeval Vegi tudi pozneje, poveljnik inženirskih enot Carl Pellegrini in štabni oficir Anderas Neu. V slavnostni dvorani in obeh stranskih dvoranah muzeja so sicer upodobljene najpomembnejše bitke, ki jih je v zgodovini izbojevala avstrijska vojska.

Kakšen je bil delež prostovoljca Jurija Vege v tej pomembni bitki? O tem obstaja komaj kakšen neposreden dokument. Vega bitko omenja v svojem življenjepisu, ki ga je poslal skupaj s prilogami cesarju Francu II., ko je leta 1800 prosil za dedni naziv baron.¹⁶ Takole piše v tretji osebi: „Ob izbruhu vojne s Turki leta 1788 je podpisani prosil cesarja Jožefa II. za dovoljenje, da bi smel v tej vojni prostovoljno sodelovati,” in poudaril, „da bi znanost lahko koristila pri vodenju oborožitve.” Potem, ko je dobil dovoljenje, je sodeloval pri bojnih pohodih v letih 1788, 1789 in 1790. Kot topniški stotnik je sodeloval pri obleganju Beograda in po svojih močeh in vseh mogočih odločitvah pripomogel k tako hitremu zavzetju te utrdbe. Zdi se, da se je prostovoljno javil zato, da bi v praksi preizkusil samo leto pred odhodom na bojišče napisano razpravo Praktično navodilo za metanje bomb (Praktische Anweisung zum Bombenwerfen). Čeprav kot učitelj matematike na bombardirski šoli ni pripadal nobeni vojaški formaciji, je Vegovo prošnjo podprl njegov predstojnik grof Colloredo, ker da je: „... v vojaškem oddelku zelo dobro imeti nekoga, ki nima določenih nalog in ga zato lahko po potrebi uporabijo.” Vega

¹⁴Muzej grada Beograda, Beograd 2003, str. 103, sl. 104. Upodobil jo je Johann Martin de Wille.

¹⁵Lorenz-Leopold Haschka, *Ode nach der Eroberung Belgrads. Gesungen von ... im Oktober 1789*, Wien 1789; Wenzel von Gruber, *Volklied nach der Eroberung Belgrads gesungen den 14. Oktober 1789*, Wien 1789; Hermine Camilla Proschko, *Des Siegers Beute. Geschitliches Schauspiel in 2. Aufz. Aus der Zeit der Belagerung Belgrads im Jahre 1789*, Linz 1920.

¹⁶Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Freiheernstand, Georg Vega, 22. 8. 1800, fol. 9.

je ukazal močnejše nabijanje možnarjev, ustrezno popravil nagib cevi in izboljšal tesnjenje med cevjo in izstrelkom, tako da je uporabil kar koščke lesa. Možnarji so po opravljenih spremembah učinkoviteje zadevali cilje. Pruski minister Hertzberg se je izrazil, „da je bilo Vegovo odkritje smrtonosni strel za Turke.”¹⁷

Po tej bitki, ki je odmevala po vsej Avstriji, je bil 4. avgusta 1791 sklenjen mir v Svištovu. Avstrijci so pristali v glavnem na meje kot pred začetkom vojne. 22. oktobra se je turška vojska vrnila v Beograd, 24. oktobra 1791 pa je zadnji avstrijski vojak zapustil mesto.

Štiri leta po prvi bitki se je Vega posvetil svojemu profesorskemu in znanstvenemu delu, dokler ni francoski kralj Ludvik XVI. 20. aprila 1792 napovedal vojno Avstriji, ki so jo podprle Prusija in druge države. Začela se je prva koalicijska vojna, ki se je je med letoma 1793–1797 kot major udeležil tudi Vega. Bitke, ki jih je bojeval, še zdaleč niso bile tako odmevne kot beograjska, vendar pa je bistveno pripomogel k zmagam avstrijske vojske. Boji so večinoma potekali v Porenju. Pod poveljstvom Dagoberta Wurmserja je Vega najprej sodeloval pri zavzetju wiesenburške in lauterburške linije.

Prvi njegov uspeh je bil, da je brez boja zavzel mesto Lauterbourg ob reki Lauter v Alzaciji 13. oktobra 1793. Vega je dve spremljajoči diviziji premaknil bliže mestu. Sam je odjahal do dvižnega mostu in Francoze prigovarjal, naj se vdajo. Obljubil jim je zaščito in varnost. To se je tudi zgodilo in spustili so dvižni most ter odprli vrata. Nato sta brez strela vkorakala avstrijska polka. Vega je prevzel poveljstvo mesta, razpostavil straže in zahteval predajo ključev skladišč. Za red in mir je skrbel več dni, dokler ga niso odpoklicali.

Začele so se hujše preizkušnje!

Prva večja zapreka je bila utrdba Fort Louis ali Fort Vauban, ki je bila na otoku sredi Rena, zadnja ovira pred Strasbourgom. Prve avstrijske enote so tja prispele že 16. oktobra 1793, vendar so šele 3. novembra začeli kopati okope. Zaradi slabega vremena in močnega francoskega obstreljevanja so imeli velike težave pri dovozu topov. Pod Vegovim poveljstvom so 10. novembra začeli s topovskim obstreljevanjem, vendar brez vidnejšega uspeha. Najprej so zavzeli bastion Fort Alsace, ki je ščitil glavno utrdbo na alzaški strani ob rokavu Rena in je bil preko vode s trdnjavo povezan z mostom. V tem bastionu sta bili kasarna in vojaška bolnica. Tam so Avstrijci namestili svoje topništvo.¹⁸ Vendar Fort Louisa niso mogli zavzeti. Zato so predstojniki Vegi večkrat namignili, da bo sam kriv, če se bo zavzetje Fort Louisa ponesrečilo. Poveljujoči častniki so se 12. novembra zbrali pri kosilu. General Lauer mu je obljubil, da ga bo predlagal za visoko vojaško priznanje, viteški red

¹⁷Chistriane Zörner, *Georg Freiherr von Vega, Leben und Werk als Offizier und Wissenschaftler*, doktorska disertacija, tipkopis, Wien 1975, str. 28–30.

¹⁸Jeean François Blattner, *Fort Louis Curt historique d'une ville Royal*, Annuaire – Société d'histoire et d'archéologie du Ried Nord, Le tricenaire de Fort Louis, Ried 1987, str. 17–18.

Marije Terezije, če mu uspe v štiriindvajsetih urah prisiliti Francoze k vdaji. Vega je izziv sprejel pod pogojem, da topništvu poveljuje samostojno. V noči z 12. na 13. november sta po njegovih navodilih s svojim moštvom polkovnik Szeredary in poveljnik inženircev major Manzini najprej vkopala tri desetfuntne havbice, s katerimi je major Vega z naklonom 15–16 stopinj obstreljeval bližnje naselje, kjer so stanovale družine oblegancev. Zato so se Francozi 13. novembra vdali. Vega reda Marije Terezije ni dobil, ker je pri cesarju temu nasprotoval njegov glavni predstojnik grof Colloredo, češ da je v vojaški službi že tako ali tako prehitro napredoval.

Še danes lahko slutimo velikost in utrjenost Fort Louisa, ki z mestecem vred danes leži na otoku med rekama Moder in Ren, kjer njegovega rokava ni več. Deloma ohranjeno obzidje z globokim obrambnim okopom ima več vhodov v velik osrednji del, kjer so nekoč stali vojaški objekti. O velikosti utrdbe govori tudi podatek, da je merila od severa proti jugu 450 metrov, od vzhoda proti vzhodu pa 380 metrov. Posadka v njej je štela 3000 mož.¹⁹ Avstrijski vir torej pretirava, ko poroča, da se jim je predalo sto sedem oficirjev in štiri tisoč tristo vojakov ter da so zajeli še sto enajst topov. Avstrijska vojska je bila tam le kratek čas. Francozi so Fort Louis ponovno zavzeli že 19. januarja 1794, torej čez dobre tri mesece. Avstrijci so ob svojem klavnem umiku utrdbo razstrelili²⁰ (sliki 11 in 12).²¹ Razstrelili so tudi most bastiona Fort Alsace in se prek mostu mimo drugega bastiona Fort Marquisat umaknili na desno stran Rena.²²

Po Fort Louisu je Vego čakalo naslednje bojišče, kjer je zadnjič pripomogel k zmagi Avstrijcev nad Francozi, to je Mannheim. Prvič se je znašel na bojišču pred koncem leta 1794. Takrat so Francozi strateško pomembni Mannheim oblegali z vso močjo. 15. in 16. decembra je pri obrambi mesta prostovoljno sodeloval tudi Vega. Zatem je enotam, ki jim je poveljeval, za čas svoje odsotnosti izdal najpotrebnejše ukaze. Vrnil se je 23. decembra, da bi rešil, kar se je še rešiti dalo. V nemogočih razmerah je najprej potegnil topove na desni breg zamrznjenega Rena in jih na božični dan 24. decembra prepeljal na levi breg. Naslednjega dne so Avstrijci predali mesto Francozom.

Leto 1795 za Avstrijce ni bilo ugodno. Takrat so njihovi zavezniki Prusi v Baslu sklenili separatni mir s Francozi in Avstrijci so na bojišču ostali sami. Kljub temu je bil tega leta Mannheim za Vego uspešen kraj. V prvi polovici leta 1795 se je ubadal s konstrukcijo dveh daljnosežnih možnarjev, ki so ju nato od 25. junija do

¹⁹Blattner, str. 17.

²⁰Sandi Sitar je v knjižici *Vegov spomenik*, Ljubljana 2004, ki je izšla prav ob proslavi 250-letnice Vegovega rojstva, na strani 59 objavil razstreljeno utrdbo s podpisom: „Trdnjava sredi Rena se ni mogla upirati strahovitemu Vegovemu obstreljevanju.” Sitar je upodobitev, brez navedbe vira, preslikal iz Diderotove Enciklopedije, ki je izhajala med letoma 1751–1766, ilustracije pa so bile izdelane med letoma 1761–1772, torej mnogo prej, ko so Avstrijci ob umiku leta 1794 trdnjavo v resnici razstrelili.

²¹Povšič 1974, slikovna priloga 20.

²²Blattner, str. 26–27.

3. julija preizkušali v bližini Mannheima ob navzočnosti posebne komisije. Primerjave s starim možnarjem so med drugim pokazale, da je stari možnar nesel 1568 metrov daleč, Vegov pa je imel največji domet kar 3109 metrov. Ko so Avstriji 13. novembra začeli oblegati Mannheim, sta možnarja bistveno pripomogla k ponovni osvojitvi mesta. Francozi so se vdali 21. novembra. Za svoje zasluge v Mannheimu je Vega končno prejel viteški križec Marije Terezije. Kaj nam kažejo upodobitve obleganja Mannheima? V resnici nič drugega kot en sam ogenj topniških izstrelkov. Mannheim so obstreljevali z levega obrežja reke Neckar. Pri obleganju mesta je imelo 21. novembra topništvo 20.000 velikih in 6000 manjših topovskih krogel, 2700 havbic in 1780 bomb. Poškodovanih je bilo veliko hiš in cerkva. Njihovi zvonovi so se topili kot led. 21. novembra je bilo porušeno celotno krilo gradu do kapele, ki je bila tudi poškodovana. V tem krilu so bili opera, plesišče, fizikalni kabinet z vsemi dragocenostmi, inštrumenti in slikarijami ter velika zaloga lesa. Ob preštevanju škode so ugotovili, da je bilo v mestu nepoškodovanih le 34 hiš.²³

Zadnji dve upodobitvi sta delo pirotehnika pri cesarsko kraljevem bombardirskem zboru Andreasa Szötsa,²⁴ torej podoficirja pod poveljstvom Jurija Vege (sliki 13 in 14). To je bila zadnja pomembna Vegova bitka.

Leta 1796 je sodeloval še pri zavzetju Mainza in nato pri njegovi obrambi, ko je končno pred ponovnim francoskim prevzemom mesta 21. decembra 1796 reševal topniško orožje. Vmes se je 16. septembra izkazal pri mestu Diez ob reki Lahn, kjer je omogočil avstrijski vojski, da je prešla reko brez izgub in popolnoma pokosila Francoze. S svojima možnarjema je sodeloval še pri napadu in zavzetju mesta Kehl 10. januarja 1797. Francozi so v to utrjeno mesto ponovno vkorakali že 5. februarja.²⁵

Kaj pa zaslužek topničarjev? Bili so najpomembnejši rod vojske. Zato je bila njihova mesečna plača tretjino višja od plače pešcev. Topniški major je takrat mesečno zaslužil 118 goldinarjev, na bojišču pa 121 goldinarjev. Za primerjavo je topniški polkovnik zaslužil 260 goldinarjev v miru, na bojišču 270 goldinarjev in 62 krajcarjev in bombardir pri trdnjavske obleganju le 12 krajcarjev. Ta izračun je bil v veljavi od 1752 do 1769, ko so se plače povišale za 56 krajcarjev. Za kosilo so vojaki odšteli šest krajcarjev. Topniška kuhinja je slovela kot zelo okusna, saj so bili topničarji pravi umetniki pri tem poslu. Čehi so postregli z najboljšim pivom in so ga radi prodajali revnim pešcem.²⁶ Tudi konjeniki so bili slabše plačani. Ulanski

²³Margit Arnscheidt, *Mannheimer Staatansichten des 18. Jahrhunderts*, Reiss – Museum Mannheim, 1989, str. 53, št. kat. 29.

²⁴Amscheidt, 1989, str. 53–54, št. kat. 30, 31.

²⁵Pri opisih bitk v Porenju sem deloma uporabljal njegova spričevala bodisi objavljene prepise ali pa kot priloge k Vegovemu življenjepisu. AVA, Freiheernstand. Največ Vaubanovih načrtov in upodobitev bitk za Fort Louis in Kehl hranita Bibliotheque national et universitaire in Cabinet des Estantes v Strasbourg.

²⁶Oesterreichische Armee 5, str. 161.

major na primer je imel mesečno plačo le 104 goldinarje in 60 krajcarjev, kar je za 13 goldinarjev in 40 krajcarjev manj kot topniški major.²⁷

Jurij Vega se ni spopadal samo s Turki ali s Francozi, ampak tudi z utrjenimi mesti in utrdbami, ki so jih koncem 17. in v začetku 18. stoletja načrtovali in zgradili najpomembnejši vojaški inženirji tistega časa in jih zato ni bilo tako enostavno zavzeti.

Najslavnejši med njimi je bil gotovo maršal Sebastien le Prestre Vauban (1633–1701). Leta 1665 je bil imenovan za inženirja Ludvika XIV. Zadolžen je bil za utrjevanje mest in gradnjo utrd ob mejah francoskega kraljestva, katerih število je ob koncu njegovega življenja naraslo na sto šestdeset. Zato je gradil tudi v spodnjem Porenju, v Alzaciji na meji s Svetim rimskim cesarstvom nemške narodnosti. Tam je zgradil in utrdil mesta Neuf Brisach, Strasbourg in Kehl ter leta 1688 na otoku sredi Rena in njegovega rokava zgradil utrdbo Fort Louis ali, kot jo je imenoval Jurij Vega, Fort Vauban (slika 15).²⁸ V Neuf Brisachu, enem najpomembnejših Vaubanovih utrjenih mest, ima sedež Združenje Vauban, ki preučuje, varuje in objavlja njegovo dediščino.

Vaubanov sodobnik, nizozemski general in inženir Menno van Coehorn (1641–1704) je poleg mnogih utrd na Nizozemskem leta 1698 izdelal tudi načrt za utrjeni Mannheim. Načrt sta uresničila inženirja Robianno in Johann Heinrich Nottum (slika 16).²⁹ Mannheim je bil v drugi svetovni vojni, kot tudi druga nemška mesta, skoraj popolnoma zravnana z zemljo. V zadnjem času so začeli odkopavati in raziskovati nekdanje okope.

Vaubanov sistem "Pré Carré" so vojaški inženirji posnemali tudi pozneje. Tako je po njegovih načelih švicarski inženir Nicolas Doxat de Morez (1682–1738) med letoma 1723–1725 utrdil Beograd. Poleg tega je deloval še v mnogih drugih krajih jugovzhodne Evrope, ki so jih zasedli Avstrijci pod poveljstvom Evgena Savojskega.³⁰

Dodatek k Vegovemu življenju

1. Jurij Vega je poslal svoj življenjepis cesarju Francu II. v prošnji za pridobitev dednega naziva baron 31. julija 1800 v tretji osebi. Na tem mestu ga bom navedel v prvi osebi: „... potrebno je poudariti, da sem se rodil 24. marca leta

²⁷Oesterreichische Armee 7, str. 238.

²⁸Claude Wenzler, *Architecture du bastion, L'art de Vauban*, Rennes 2000, str. 10; Nicolas Fauchere, *Place Fortes, Bastion de pouvoir*, Paris 1991, str. 31–68; idr.

²⁹Arnscheidt, 1989, str. 16.

³⁰Marko Popović, *Projekti Nikole Dokсата de Moreza za rekonstrukciju Beogradskih utvrđenja 1723–1725. godine*, Zbornik grada Beograda XX, Beograd 1993, str. 39–58; Marko Popović, *The fortres of Belgrade*, Beograd 1991, str. 69–75; Đurđica Cvitanović, *Dopuna preučavanju djela i života Nikole Doxata de Démoreta*, Radovi instituta za povjest umjetnosti 17/2, Zagreb 1993, str. 75.

1754³¹ na Kranjskem. Eden od mojih prednikov je služil vojaščino v Španiji. Od tod je s križniškimi komturjem odpotoval v Ljubljano, kjer mu je tukajšnji križniški red podelil hišo z gospodarskim poslopjem.”³²

2. Vega naj bi leta 1769 kot petnajst let star gojenec jezuitske gimnazije s sošolcema Antonom Tomažem Linhartom in Jožefom Desselbrunnerjem igral stransko vlogo v pastirski igri *Alexsis*,³³ vendar neposrednega dokaza o tem nimamo. V knjižnici Narodnega muzeja Slovenije je v Radicsevi zapuščini shranjena knjižica iz leta 1769, ki ima na naslovni strani seznama učencev jezuitske gimnazije letak s kratko vsebino igre in zasedbo igralcev. Ta igra je opisovala izredno ljubezen kneza z imenom Agathokles do svojega podložnega ljudstva. Arkadija, slavna po svojem pastirskem stanu, je bila povod, da je bil knez predstavljen kot pastir, država pa kot pastirska država. Glavno vlogo kneza Agathokelsa je igral trinajstletni Linhart, njegovega sina Alexisa pa dijak najvišjega šestega razreda Jožef Desselbrunner.³⁴ Desselbrunner, takrat lastnik suknarne na Selu pri Ljubljani, je igral Tulpenheima na premierni uprizoritvi Linhartove Županove Micke, 28. decembra 1789, v stanovskem gledališču. Na letaku so napisane le vidnejše vloge, tako da je Vega morda le nastopal. Radics od vseh igralcev omenja le “Vecho, učenca najnižjega gramatičnega razreda.”³⁵ Leta 1768 je država ukinila dramske predstave v redovnih šolah. Zato je bilo precej pogumno dejanje Vegovega rektorja Karla Dillherja, da je leto po prepovedi šolskih dram dovolil uprizoritev igre *Alexis*, ki je bila obenem zadnja igra pred ukinitvijo jezuitskega kolegija leta 1773.³⁶
3. Svoj že večkrat omenjeni življenjepis je Vega ob robu opremil s črkami, ki označujejo prepise posameznih prilog oziroma spričeval. Po končanem šolanju v liceju se je leta 1775 pod nadzorstvom in vodstvom svetnika in navigacijskega direktorja za Notranjo Avstrijo, svojega učitelja patra Gabriela Gruberja zaposlil pri regulaciji Save, kjer se je po Gruberjevem zagotovilu zelo izkazal in za to prejel štiristo goldinarjev plačila. Ta prepis je datiran 20. maja 1775 in ga je podpisal deželni glavar Jožef grof Auersperg, s pripombo, da zaposlitev velja

³¹Vega se je seveda rodil 23. marca in bil 24. marca krščen.

³²AVA, Freiherrnstand, fol. 6.

³³Filip Kalan, *Anton Tomaž Linhart*, zbirka Znameniti Slovenci, Ljubljana 1979, str. 61–62; Matevž Košir, *Prostozidarstvo v habsburški monarhiji v 18. stoletju ter prostozidarski loži “Združena srca” v Mariboru in “Dobrodelnost in stanovitnost” v Ljubljani*, Kronika 46/1998, št. 1–2, str. 63. Košir je avtorstvo igre pomotoma pripisal Linhartu.

³⁴Stanko Škerlj, *O jezuitskem gledališču v Ljubljani*, Dokumenti slovenskega gledališkega muzeja, Ljubljana 1967, str. 106; Isti, *Italijansko gledališče v Ljubljani v preteklih stoletjih*, Ljubljana 1973, str. 149.

³⁵Peter Radics, *Die Entwicklung des deutschen Bühnenwesens in Laibach*, Laibach 1912, str. 52.

³⁶Lojze Kovačič, *Rektorji jezuitskega kolegija v Ljubljani (9. 8. 1597–29. 9. 1773)*, Zbornik razprav, Ljubljana 1998, str. 70.

od 2. junija 1775.³⁷ Očitno so mu zaslužek, kot je pozneje sam zapisal, pred marcem leta 1780 povišali na šeststo goldinarjev.³⁸

4. Nadaljevanje življenjepisa: „7. aprila 1780 sem kot navaden topničar vstopil v vojaško službo k drugemu topniškemu polku. 1. aprila 1781 sem napredoval v topniškega podporočnika dunajske garnizije. 18. novembra 1782 sem postal učitelj matematike na topniški šoli drugega polka.” Leta 1783 je Vega izdal Logaritemske, trigonometrične tabele in formule. Te tabele so bile leta 1784 na prodaj tudi pri najpomembnejšem ljubljanskem knjigotržcu tistega časa Mihaelu Prombergerju.³⁹
5. “Profesor matheseos” je 1. marca 1787 s činom stotnika pristopil k novoustanovljenemu bombardirskemu zboru, ki je bil ustanovljen 1. novembra 1786. Ob svoji ustanovitvi je imel štiri vojaške oddelke. Vsak je imel sto petdeset mož, skupaj šeststo in so skupaj sestavljali bataljon. Leto po zavzetju Beograda, leta 1790, je imel vsak oddelek petindvajset mož več.⁴⁰
6. Dobitnik viteškega križca Marije Terezije je, kot je že zapisano, 31. julija 1800 na cesarja Franca naslovil prošnjo, da bi ga le-ta povišal v baronski stan. Poleg življenjepisa je priložil še naslednje prepise: rojstni list, potrdilo o službi navigacijskega inženirja, diplomu odlikovanja Marije Terezije, vojaška spričevala in barvni osnutek grba z opisom: „Nad dvema nasproti si stoječima cesarskima topovoma je grbovni ščit z gorečo bombo v sredini. Ščit zaključujeta baronska krona in turnirska čelada z zlato ovratnico. V čeladino krono sta zataknjeni dve prekrížani zastavi. Prva je novofrankovska, s sedmimi zelenimi, srebrnimi, modrimi in rdečimi vodoravnimi črtami. Druga je turška. Na zelenem polju je zlat polmesec.” Nad grbom zgoraj levo je napis “Vega, baron”. Pod grbom piše, da je bil ročno in umetniško izdelan. Podpisal se je Hentschel (slika 17).⁴¹ Uradni Vegov baronski grb, ki ga vsi poznamo, je nekoliko drugačen. Cesarska topova sta tu postavljena diagonalno, ob njima sta upodobljena še dva Vegova možnarja. Tudi grbovni ščit z gorečo bombo je nekoliko spremenjen. V krono čelade je namesto novofrankovske zastave zataktnjena francoska. Vsekakor oba grba prikazujeta Vego le kot vojaka, tudi zastavi pomenita njegovo udeležbo v bojih s Turki in pri zavzetju Beograda ter boje s Francozi v Porenju. Uradni grb je bil gotovo upodobljen vsaj 22. avgusta 1800, ko je Vega postal baron in od cesarja prejel diplomu, ki se je ohranila le v osnutku: „Na podlagi ponižne prošnje njegovo veličanstvo z današnjim dnevom milostno podeljuje Vegi, vitezu reda Marije Terezije, majorju pri cesarsko-kraljevem bombardirskemu zboru, za njegovo

³⁷Šolanje na liceju je Vega končal v avgustu 1775, tako da je težko verjeti, da se je zaposlil že 2. junija.

³⁸AVA, Freiheernstand, 15, fol. 6 in 15, 16.

³⁹Anja Dular, *Živeti od knjig*, Zgodovina knjigotrštva na Kranjskem do začetka 19. stoletja, Ljubljana 2002, str. 164, 166.

⁴⁰Zörner 1975, str. 25–26.

⁴¹AVA, Freiheernstand, fol. 7.

dvajsetletno službovanje, za njegovo modrost in hrabrost svojeručno podpisano diplomo in grb, s katerima ga povišuje v dedni baronski stan.”⁴²

7. Dr. Zörnerjeva je ob pisanju svojega doktorata o Vegovi smrti pregledala vse možne vire in literaturo, tudi policijski arhiv, vendar je kljub temu obveljala zgodba o mlinarju. Na več mestih omenja, da je bil Vega melanholik. Sodobnik Franz Gräffer, ki je Vego videl na neki maškaradi, je zapisal: „Opazil sem, da se mi je zdel znani matematik Vega, zgrajen mož, tako melanholičen. Ne vem, zakaj so se mi zdele njegove oči tako žalostne. Tragična slutnja. Kaj takega!”⁴³

Podpolkovnik topničar baron Jurij Vega je bil poleg svojega znanstvenega dela in “profesor matheseos” pri bombardirskem zboru predvsem izvrsten vojak, za kar si je prislužil viteški križec Marije Terezije. Po tistem, ko se je vrnil s toliko opevane bitke za Beograd, se je udeležil prve koalicijske vojne v Porenju. Kratkotrajne avstrijske zmage nad Francozi seveda še zdaleč niso tako odmevale kot njihova zadnja zmaga nad Turki, vendar so bile te bitke za Vego odločilnega pomena. Omeniti moramo dve najpomembnejši. Leta 1793 je prelisičil Francoze v Fort Louisu, leta 1795 pa je njegov izum daljnosežnega možnarja omogočil zavzetje Mannheima. Drugod je do leta 1797 reševal topniško orožje pred hitro napredujočo Napoleono vojsko. Po sklenitvi miru v furlanskem Campu Formidu leta 1797 se ni udeležil nobene bitke več. Tako se je naš rojak lahko posvetil svojemu znanstvenemu delu.

Po smrti Jurija Vege so bile napisane številne biografije in druge razprave, zlasti ob njegovih obletnicah rojstva ali smrti, ko so mu postavili tudi kar nekaj spomenikov in leta 1968 muzejsko zbirko v Zagorici, kjer se je rodil. V goriškem časopisu Soča je bil 3. aprila 1873 objavljen oglas, da lahko pri kiparju Francetu Zajcu v Ljubljani naročijo “gipsaste statuete” slavnih mož: Valvasorja, Vodnika, Prešerna, misijonarjev Barage in Knobleharja, škofov Wolfa, Slomška in Strossmayerja in tudi Vege. 55 cm visoki kipci so bili naprodaj po tri goldinarje, bronzirani pa so bili petdeset krajcarjev dražji.⁴⁴ Isti časopis je 11. 1. 1905 objavil zanimiv oglas, da so v pretežno slovansko usmerjeni goriški knjigarni, papirnici in trgovini z umetninami poleg knjig, pisarniškega materiala, razglednic in slik prodajali tudi kipe: Prešerna, Vodnika, Vege, Jurčiča, Kersnika, Slomška, Tolstoja, kralja Petra II. srbskega, Gregorčiča, Levstika itd.⁴⁵ Na Dunaju so v Vegov spomin poimenovali ulico v devetnajstem okraju. V štirinajstem okraju pa stoji leta 1904 zgrajena vojašnica

⁴²AVA, Freiheernstand, fol. 41.

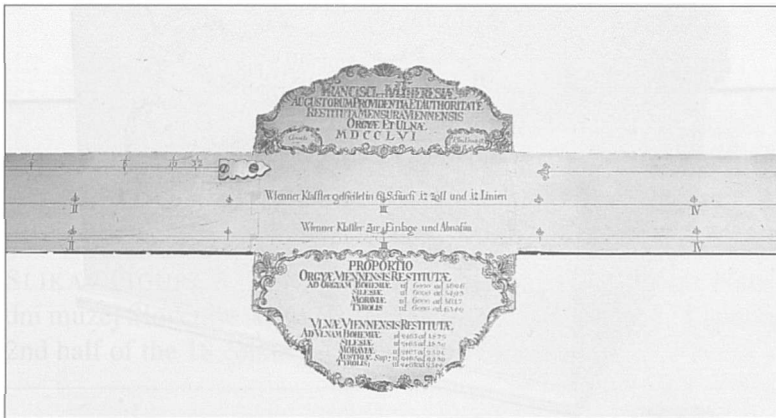
⁴³Zörner 1975, str. 67.

⁴⁴Sandi Sitar, *Jurij Vega*, zbirka Znameniti Slovenci, Ljubljana 1983, str. 164. Omenjene bronzirane mavčne statuete hrani Narodni muzej Slovenije, razen škofa Wolfa in žal tudi Jurija Vege.

⁴⁵Za podatek se najlepše zahvaljujem vodji knjižnice Narodnega muzeja Slovenije dr. Anji Dular.

Vega-Payer-Weyprecht. Ime Jurija Vege se je tu znašlo v imenitni družbi. Nadporočnik Julius von Payer (1841–1915) in ladijski poročnik Karl Weyprecht (1838–1881) sta med letoma 1872–1874 vodila znamenito avstroogrsko ekspedicijo na severni pol in odkrila t.i. Deželo Franca Jožefa (Novaja Zemlja). Zanimivo je, da se je Weyprecht leta 1866 udeležil znamenite bitke pri Visu, Payer pa se je pri sedemdesetih letih starosti leta 1912 udeležil ekspedicije s podmornico na severni pol. Umrli je leta 1915 na Bledu.

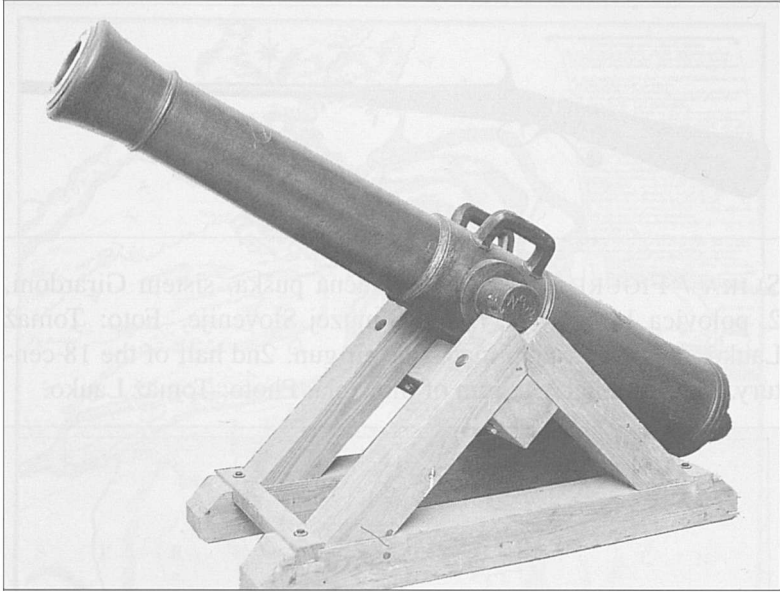
Slike

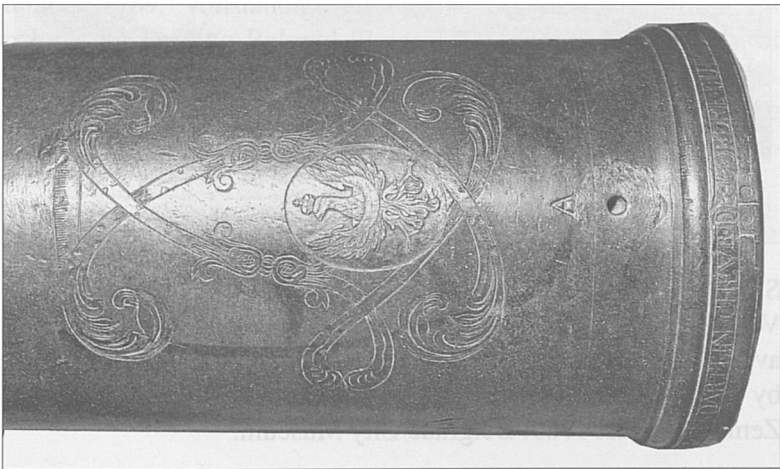
SLIKA / FIGURE 1. Joseph Franz: Klaftra, 1756, Narodni muzej Slovenije. Foto: Tomaž Lauko. / Joseph Franz: The fathom. 1756. The National Museum of Slovenia. Photo: Tomaž Lauko.

SLIKA / FIGURE 2. Joseph Franz, Univerzalna mera "Quadrantal", 1756, Narodni muzej Slovenije. Foto: Tomaž Lauko. / Joseph Franz: "The Quadrantal", a universal measure. 1756. The National Museum of Slovenia. Photo: Tomaž Lauko.

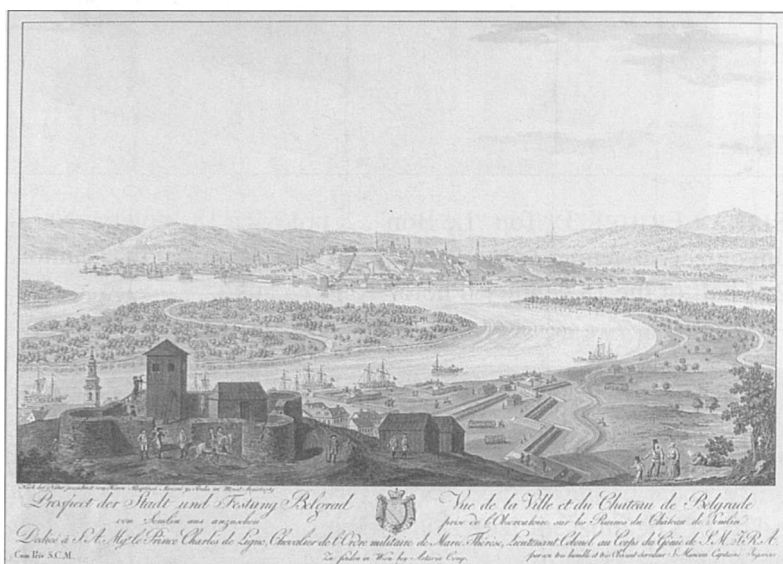
SLIKA / FIGURE 3. Top "Le Bon", 2. polovica 18. stoletja, Narodni muzej Slovenije. Foto: Tomaž Lauko. / The "Le Bon" Cannon. 2nd half of the 18 century. Photo: Tomaž Lauko.

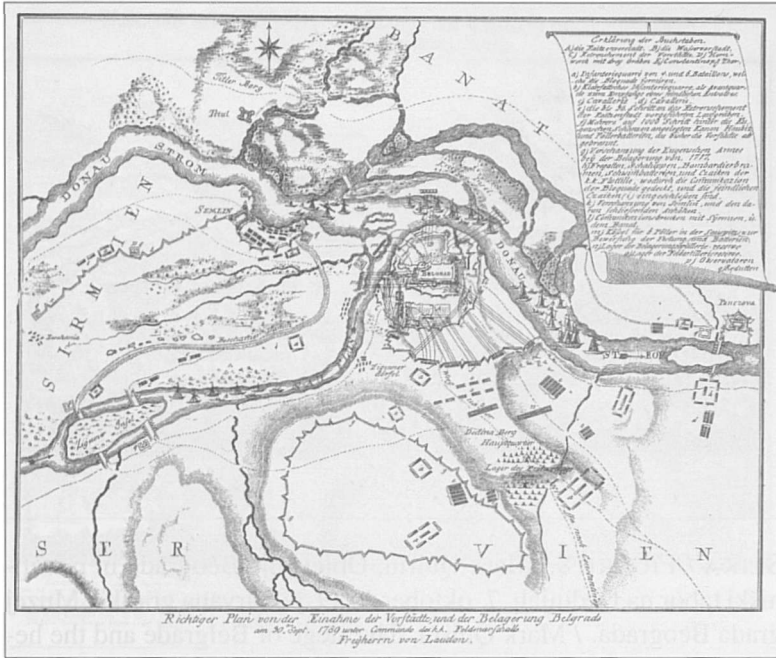
SLIKA / FIGURE 4. Grb dežele Kranjske na topu, 2. polovica 18. stoletja, Narodni muzej Slovenije. Foto: Tomaž Lauko. / The coat-of-arms of the Province of Carniola on a cannon. 2nd half of the 18 century. The National Museum of Slovenia. Photo: Tomaž Lauko.

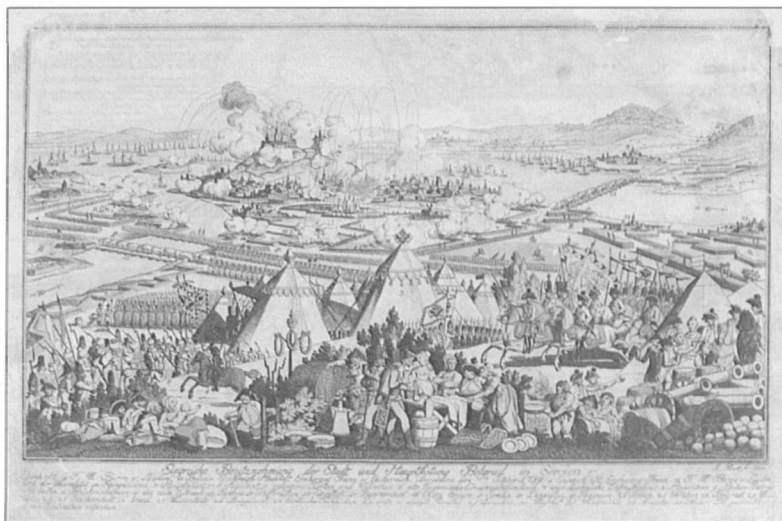
SLIKA / FIGURE 5. Repetirna zračna puška, sistem Girardoni, 2. polovica 18. stoletja, Narodni muzej Slovenije. Foto: Tomaž Lauko. / The Girardoni magazine air gun. 2nd half of the 18 century. The National Museum of Slovenia. Photo: Tomaž Lauko.

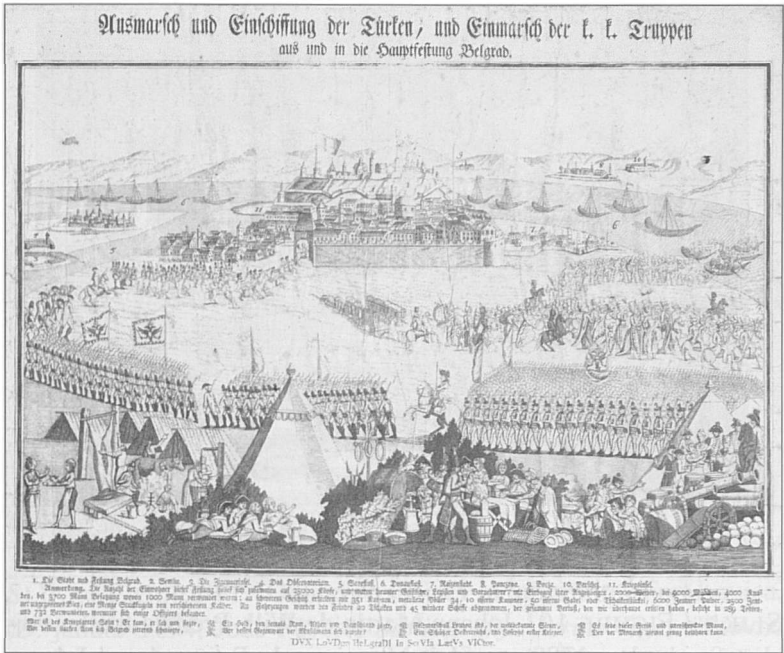
SLIKA / FIGURE 6. Inženirski kapetan Manzini, pobarval Jurij Vega(?), pogled z avstrijske opazovalnice v Zemunu na Beograd, avgust 1789, Muzej grada Beograda. / Captain Manzini, coloured by Jurij Vega(?): A view from the Austrian observation post at Zemun. August 1789. Belgrade City Museum.

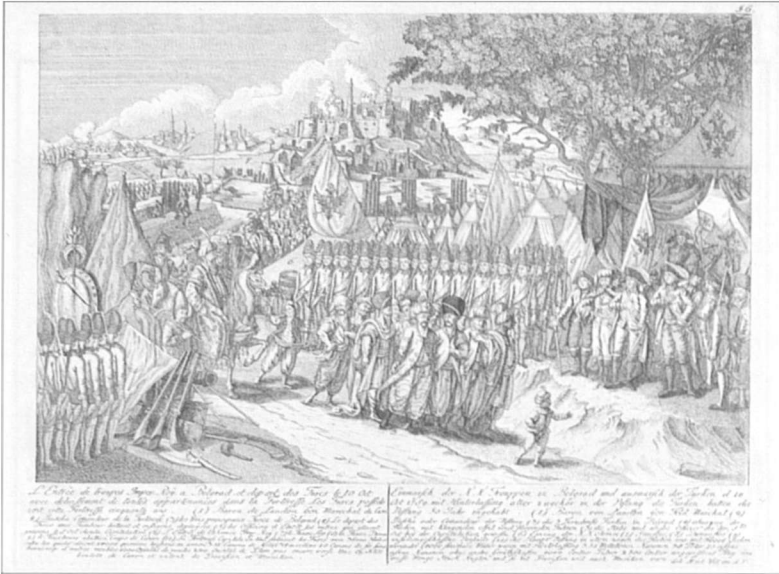
SLIKA / FIGURE 7. Načrt napada in zavzetja Beograda, 30. september 1789, Vollständige Geschichte der Belagerung und Einahme der Festung Belgrad, Praga 1790, priloga. / The plan of the attack and the conquest of Belgrade. 30 September 1789. Vollständige der Belarung und Einahme der Festung Belgrad, Prague 1790. Appendix.

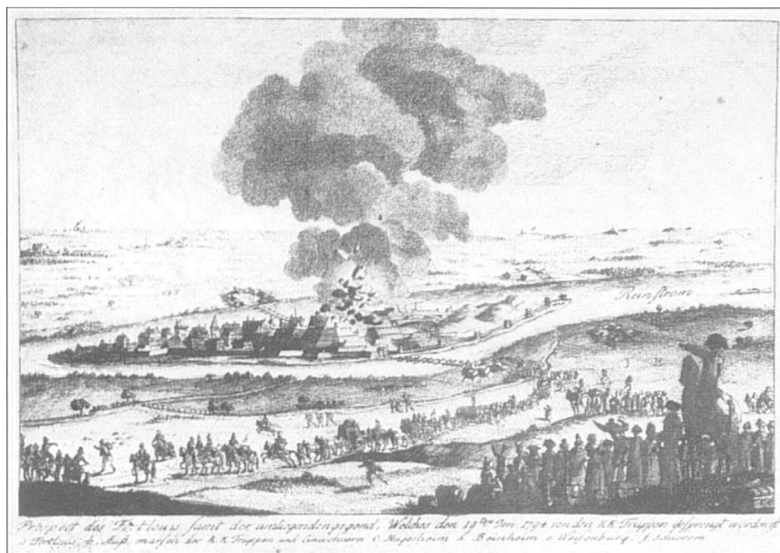
SLIKA / FIGURE 8. Mark Quirin, Obleganje Beograda in poveljniški tabor na Dedinjah, 7. oktober 1789, pobarvana grafika, Muzej grada Beograda. / Mark Quirin. The siege of Belgrade and the headquarters at Dedinje. 7 October 1789. Coloured graphic print. Belgrade City Museum.

SLIKA / FIGURE 9. Mark Quirin, Avstrijci zasedejo Beograd, 9. oktober 1789, letak, Ljubljana, zasebna last. / Mark Quirin. The Austrians conquer Belgrade. 9 October 1789. A leaflet. Ljubljana. Private collection.

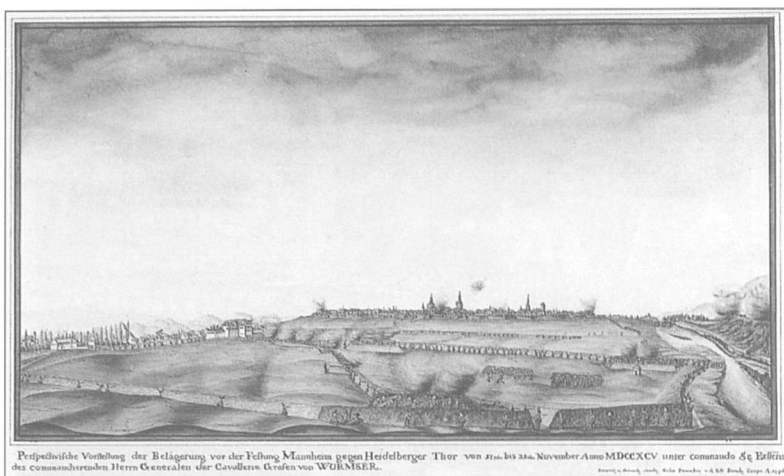
SLIKA / FIGURE 10. Johann Martin de Will, Predaja turške vojske, 8. oktober 1789, grafika, Muzej grada Beograda. / Johann Martin de Will. The Turkish army surrenders. 10 October 1789. Graphic print. Belgrade City Museum.

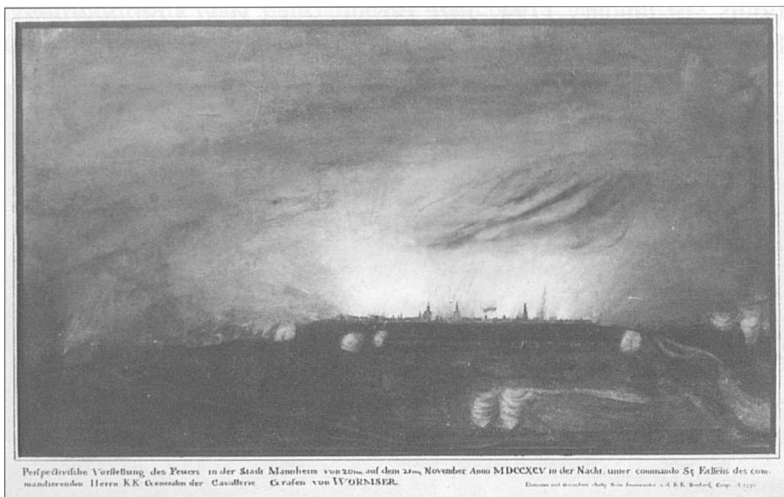
SLIKA / FIGURE 11. Odhod Avstrijcev in razstrelitev Fort Louisa, 19. januar 1794, Jože Povšič, *Bibliografija Jurija Vege*, slikovne priloge št. 20. / The Austrians leaving and the blowing up of Fort Louis. 19 January 1794. Jože Povšič. *Jurij Vega's Bibliography*. Figure 20.

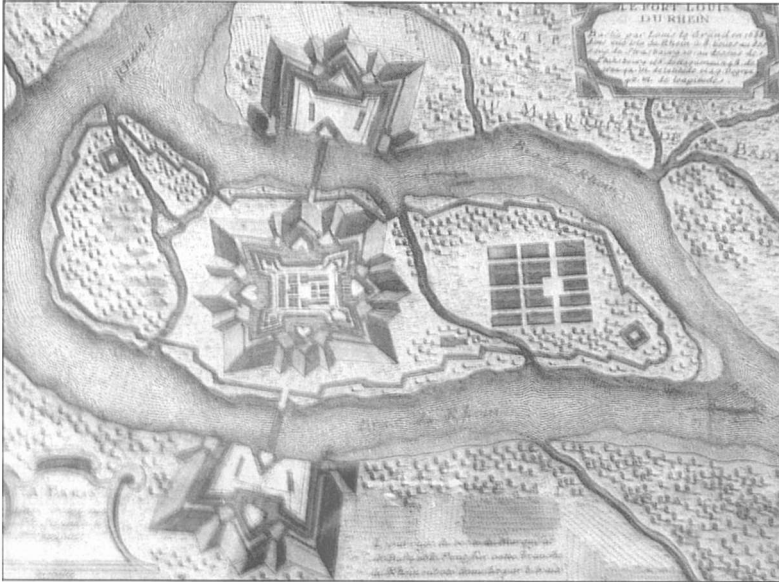
SLIKA / FIGURE 12. Fort Louis danes / Fort Louis today

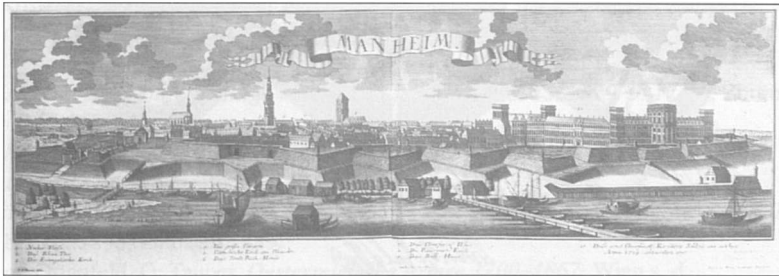
SLIKA / FIGURE 13. Andreas Szöts, Upodobitev obleganja Mannheima, 1795, Margit Arnscheid, Mannheimer Stadtansichten des 18. Jahrhunderts, sl. 30. / Andreas Szöts. A depiction of the siege of Manheim. 1975. Margit Arnscheid, Manheimer Stadtansichten des 18. Jahrhunderts, fig. 30.

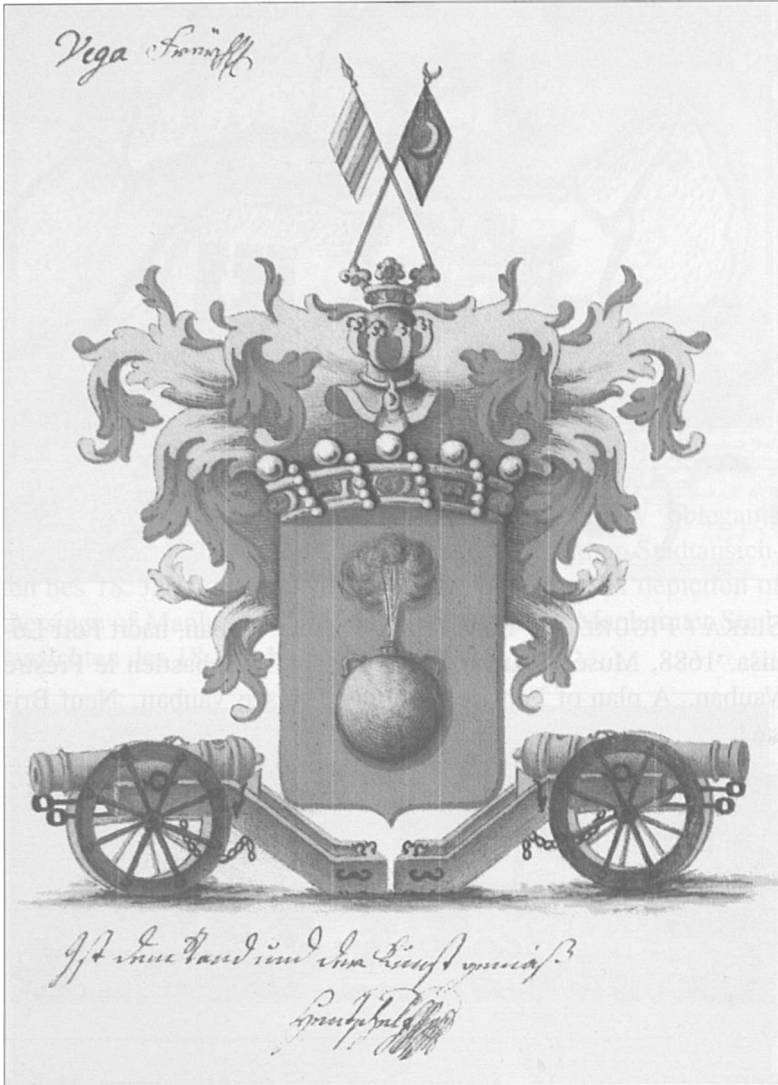
SLIKA / FIGURE 14. Andreas Szöts, Upodobitev Mannheima v plamenih, 1796, Margit Arnscheid, Mannheimer Stadtansichten des 18. Jahrhunderts, sl. 31. / Andreas Szöts. A depiction of Manheim in flames. Margit Arnscheid, Manheimer Stadtansichten des 18. Jahrhunderts, fig. 31.

SLIKA / FIGURE 15. Sebastien le Prestre Vauban, načrt Fort Louisa, 1688, Musée Vauban, Neuf Brisach. / Sebastien le Prestre Vauban. A plan of Fort Louis. 1689. Musée Vauban. Neuf Brisach.

SLIKA / FIGURE 16. Menno van Coehorn, Mannheim, Margit Arnscheidt, Mannheimer Stadtansichten des 18. Jahrhunderts, sl. 1. / Menno van Coehorn. Mannheim. Margit Arnscheidt, Mannheimer Stadtansichten des 18. Jahrhunderts, fig. 1.

SLIKA / FIGURE 17. Osnutek baronskega grba Jurija Vege, Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Freichreicheerstand, Georg Vega, 22. 8. 1800, fol. 7. / A sketch of Jurij Vega's coat-of-arms of a baron. Österreichische Staatsarchiv, Allgemeine Verwaltungsarchiv, Freichreicheerstand, Georg Vega, 22. 8. 1800, fol. 7.

Literatura

- [1] M. Arnsheldt, *Mannheimer Stadtansichten des 18. Jahrhunderts*, Mannheim, 1989.
- [2] F. H. Baer, *Napoleon was not afraid of it*, Arms and armor Annual, Illinois s. d.
- [3] Đ. Cvitanović, *Dopuna preučavanju djela i života Nikole Doksata Démoreta*, Radovi instituta za povjest umjetnosti 17/2, Zagreb, 1993.
- [4] A. Dular, *Živeti od knjig. Zgodovina knjigotrštva na Kranjskem do začetka 19. stoletja*, Ljubljana, 2002.
- [5] N. Fauchere, *Place Fortes, Basion de pouvoir*, Paris, 1991.
- [6] W. vom Gruber, *Volkslied nach der Eroberung Belgrads gesungen den 14. Oktober 1789*, Wien, 1789.
- [7] L. L. Haschka, *Ode nach der Eroberung Belgrads gesungen von ... im Oktober 1789*, Wien, 1789.
- [8] F. Hauptmann, *Jurij Vega*, Spomenik ob šeststoletnici Habsburške monarhije na Slovenskem, 1883.
- [9] F. Kalan, *Anton Tomaž Linhart*, Ljubljana, 1979.
- [10] *Katalog des K. u. K. Heeresmuseums*, Wien, 1903.
- [11] M. Košir, *Prostožidarstvo v habsburški monarhiji v 18. stoletju ter prostožidarski loži "Zdrružena srca" v Mariboru in "Dobrodelnost in stanovitnost" v Ljubljani*, Kronika 49/1989, št. 1–2.
- [12] L. Kovačič, *Rektorji jezuitskega kolegija v Ljubljani (9. 8. 1597–29. 9. 1773)*, Zbornik razprav, Ljubljana, 1998.
- [13] *Mittheilungen des K. u. K. Heeresmuseums*, 2. Heft, Wien, 1903.
- [14] *Muzej grada Beograda*, Beograd, 2003.
- [15] *Notizen über Georg Freiherrn v. Vega, Landes – Museum im Herzogthume Krain, Zweiter Jahresbericht 1838*, Laibach, 1839.
- [16] R. von Ortenfeld, O. Tauber, *Oesterreichische Armee 1700–1867*, Wien s. d.
- [17] Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Freiheernstand, Georg Vega 22. 8. 1880.
- [18] M. Popović, *Projekti Nikole Doksata de Moreza za rekonstrukciju Beogradskih utvrđenja 1723–1725. godine*, Zbornik grada Beograda XX, Beograd, 1993.
- [19] M. Popović, *The fortres of Belgrade*, Beograd, 1991.
- [20] J. Povšič, *Bibliografija Jurija Vege*, Ljubljana, 1974.
- [21] C. H. Proschko, *Der Siegers Beute*, Geschitliches Schauspiel in 2. Aufz. Aus der Zeit der Belagerung Belgrads im Jahre 1789, Linz, 1920.
- [22] P. Radics, *Die Entwicklung des deutschen Bühnenwesens in Laibach*, Laibach, 1912.
- [23] I. Ravbar, *Vrste orožja in posebnosti konserviranja*, Argo 39/1, Ljubljana, 1996.
- [24] M. Sever, *Meroslovje na Slovenskem I*, Ljubljana, 1992.
- [25] S. Sitar, *Jurij Vega*, Ljubljana, 1983.
- [26] S. Sitar, *Vegov spomenik*, Ljubljana, 2004.
- [27] S. Škerlj, *O jezuitskem gledališču v Ljubljani*, Dokumenti slovenskega gledališkega muzeja, Ljubljana, 1973.

- [28] F. Tancik, *Topništvo in njegov razvoj v Sloveniji*, tipkopolis, Ljubljana, 1966.
- [29] *Volständige Geschichte von der Belagerung und Einnahme der Festung Belgrad im Jahre 1789*, Prag, 1790.
- [30] C. Wenzler, *Arhitecture du bastion, L'art de Vauban*, Rennes, 2000.
- [31] C. Zörner, *Georg Vega, Leben und Werk als Offizier und Wissenschaftler*, doktorska disertacija, tipkopolis, Wien, 1975.